

ISSN 0027-8084
UDK 808.61/.62

ИНСТИТУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК САНУ

НАШ ЈЕЗИК

XXXVII/1–4

БЕОГРАД
2006

НАШ ЈЕЗИК

Књига XXXVII

Св. 1–4 (2006)

САДРЖАЈ

Ч л а н ц и

Поводом једног питања постављеног 1936. године у <i>Нашем језику</i> (МИЛКА ИВИЋ)	1
Необразложени изузетак „млазњак“ (МИЛАН ШИПКА)	5
Глаголи говорења у функцији метајезичких модификатора (СТАНА РИСТИЋ)	15
О судбини „пределних речи“ — Размишљања о једном Стеријином лексикографском прилогу (ВАСА ПАВКОВИЋ)	25
Перифрастични предикат у новинским насловима (ИВАНА КОЊИК)	33
Неколико напомена о тзв. посесивном перфекту у српском језику (МОТОКИ НОМАЋИ)	43
Суфикси за грађење ктетика (од ојконима у Војводини) (МАРИЈАН ЈЕЛИЋ)	53

П р и к а з и

Српски језик у нормативном огледалу (МАРИНА НИКОЛИЋ)	66
Ристо Милићевић, Херцеговачка презимена (АСИМ ПЕЦО)	73
Милан Шипка, Језик и политика (ПРЕДРАГ ПИПЕР)	77
Стана Ристић, Раслојеност лексике српског језика и лексичка норма (НЕНАД ИВАНОВИЋ)	81
Марта Бјелетић, Исковрнути глаголи (МАРИНА СПАСОЈЕВИЋ)	89
Уз један важан славистички јубилеј у Србији, <i>Славистика</i> , Књига X (СОФИЈА МИЛОРАДОВИЋ)	93
Семантичко-деривациони речник, Свеска 2: Човек — унутрашњи органи и ткива психофизиолошка стања и радње, психофизичке особине, сродство (ИВАНА КОЊИК)	98
Јелица Стојановић, Драга Бојовић, <i>Српски језик између истине и обмане</i> , (Социо)лингвистичка анализа стања у Црној Гори (СТАНА РИСТИЋ)	103

Марта Бјелетић, *Исковрнући глаголи. Тијови експресивних превербалних форманаћа (на српском и хрватском језичком материјалу)*, Монографије 2, Београд, Институт за српски језик САНУ, 2006, 490 стр.

Едиција *Монографије* Института за српски језик може се похвалити новом књигом необичног наслова — *Исковрнући глаголи*. Међутим, поднаслов *Тијови експресивних превербалних форманаћа (на српском и хрватском језичком материјалу)* разрешава недоумицу о томе шта се налази међу корицама. Након књиге Стане Ристић о експресивној лексици у српском језику¹, ова едиција нам доноси књигу² о експресивним глаголским префиксима из дијахроно-компаративне перспективе. Заправо, предмет разматрања јесу они префикси који су за синхронијску анализу невидљиви, а уочавају се тек под лупом етимолога. По ауторкиним речима: „Ради се о творбеним елементима који су по својој суштини префикси, али се као такви не препознају у структури речи. Са аспекта синхроне творбе — лексеме које их садрже имају непрозирну, нерашчлањиву структуру. До издвајања ових префикса долази се искључиво на дијахроно-компаративном плану“ (11).

Ова обимна књига састоји се из неколико делова: из *Увода* (11–22), централног дела, који садржи два поглавља: *Појединачни експресивни префикси* (25–119) и *Основе* (123–374), затим следе *Закључак* (377–394), *Литература* (395–411), *Извори* (412–416) и *Скраћенице* (417–420), уређени посебно за ћириличне, а посебно за латиничне текстове. Следи резиме на енглеском *Summary* (421–429), а нарочито је користан *Регистар* (430–489), у коме се дају речи и њихови облици, основе, корени и творбени елементи свих језика и дијалеката који се у књизи помињу, као и списак реконструисаних глагола.

Ауторка у *Уводу* прецизно дефинише предмет свога рада и образлаже свој избор термилолошких решења како за лингвистичке појмове (формант, елемент, префикс, превербални, експресивни и сл.), тако

¹ Стана Ристић, *Експресивна лексика у српском језику (теоријске основе и нормативно-културолошки аспекти)*, Монографије 1, Београд, Институт за српски језик САНУ, 2004.

² Књига представља проширену верзију докторске дисертације.

и за назив језика (српско-хрватски) на чијем је језичком материјалу анализа извршена. Такође, одређује лингвистички оквир теме, па се може рећи да ова студија задире у више научних области: историјску творбу, лексичку деривацију, семантику и етимологију, наравно, као централну. Даље, даје историјат теме указујући на литературу и образлаже циљеве. Први циљ је дескриптиван и теоријски: да се утврде типови експресивних превербалних форманата, законитости њиховог функционисања, лексичко-семантичке сфере у којима се јављају, као и статус ових форманата у творбеном систему српско-хрватског језика. Други и трећи циљ су практични и методолошки, а везани су за израду *Етимолошког речника српског језика*, дакле — „да се на нивоу основне или коначне етимолошке обраде анализира читав низ лексема које ће као одреднице ући у етимолошки речник“ (20), као и примена добијених резултата у изради речника. У *Уводу* Марта Бјелегић, такође, детаљно образлаже и концепцију и методолошке поступке рада, а даје и техничке напомене.

Поглавље *Појединачни префикси* садржи грађу груписану према експресивном превербалном фоманту следећим редом: префикси који садрже гутурал (с.-х. *ко-*, *ка-*, *ку-*; *че-*, *ча-*, *чо-*; *га-*, *го-*; *ха-*; *ша-*, *ше-*, *ши-*, *шо-*, *шу-*); префикси који садрже лабијал (с.-х. *ја-*; *ба-*, *бе-*, *бо-*; *ма-*); префикси који садрже дентал (с.-х. *(-)џо-*, *(-)џа-*, *(-)џе-*, *(-)џу-*; *(-)сјо-*, *(-)сју-*, *(-)шјо-*; *ћа-*); префикси који садрже ликвиду (с.-х. *ла-*, *ле-*, *ло-*) и префикси без сугласника (с.-х. *а-*, *ја-*). Анализирајући појединачне префиксе ауторка најпре даје преглед литературе, затим даје грађу, и то прво облике разматране у литератури, па онда нову грађу, с тим што се облици наводе по фреквентности употребе. Након материјала следи етимолошки коментар на основу литературе или ауторка предлаже своје решење за облике о којима у литератури није писано.

Највећи део књиге заузима поглавље *Основе*. Оне се излажу азбучним редом у четрдесетак чланака (1. *базити*, 2. *бељити*, 3. *бесити*, *-весити*, 4. *бечити*, 5. *бркаити*, *брцаити*, *брчити*, 6. *брљити*, 7. *-ведаити*, 8. *верити* / *-верити*, *ворити*, *вирити*, *-враити*, 9. *виљити*, *виљити*, 10. *винути*, *вијати*, 11. *?-вињати*, 12. *виљлаити*, *виљлиити*, 13. *врз(а)ити* / *врз(а)џити*, *вр(и)ез-* / *вр(и)ез-*, 14. *врдаити*, *врљаити*, *врцаити*, 15. *вркаити*, *врцаити*, *врчити*, 16. *врљити*, 17. *вршеити*, *вршаити*, *врнути*, *враити*, 18. *-керити*, 19. *кечити*, 20. *-кличити*, 21. *-лечити*, 22. *мез(г)аити*, *мрачити* (*се*) / *мрчити* (*се*), 24. *мрдити* *се*, 25. *-мреити*, *-мрити*, *-мерити*, 26. *мршиити* *се*, 27. *-муњаити*, 28. *мурити*, 29. *мусити* *се*, 30. *мушити*, *-мудити*, 31. *џерити*, *џирити*, *џурити*, 32. *џечити*, 33. *-џрдаити*, 34. *-џркаити*, 35. *џрљаити*, 36. *џршкаити*, 37. *џрцаити*, 38. *џрчити*, 39. *џргити*, 40. *џрчити*, 41. *џшураити*, *џшулаити*, *џшуљаити*, *џшрљаити*). Грађа се излаже тако што се прво наводе префигирани облици по азбучном реду, а потом исходни глагол, следи етимолошко тумачење основе и облика са префиксима и семантичка анализа.

У *Закључку* се ауторка најпре осврће на експресивне префиксе у дијахроној перспективи, па њихово порекло и старину. Потом разматра

префиксе на синхроној разини: утврђује систем елемената експресивних префикса и њихове особине (усложњавање: *ча-бринути* > *ча-ла-бринути* (уп. *ла-бринути*)) и међусобне односе у систему (алтернирање — варирање префикса испред исте основе: *баврљати* = *џаврљати* = *чеврљати* = *шеврљати* и аглутинација — наслојавање различитих префикса испред исте основе: *че-ћерити се* = *ко-че-ћерити се* = *ко-сито-ћерити се*). Затим се издвајају лексичко-семантичке групе код којих се ови форманти јављају и долази се до вредности, односно семантичког садржаја ових префикса, а то је експресивност. На крају, ауторка утврђује статус ових јединица поредећи их са „нормалним“ префиксима и закључује да иако се они налазе на периферији творбеног система (непрозирни су, непродуктивни, нерегуларни, немају одређену семантику), они имају свој систем и своја правила функционисања.

Књигом Марте Бјелетић осветљава се систем експресивне глаголске творбе, који је као творбена категорија пре свега предмет проучавања етимологије, али ауторка не заобилази ни да утврди место ове категорије на синхроној равни. Анализирајући ову комплексну категорију на изузетно обимном корпусу грађе и уз критички приступ литературе, ауторка показује како овај систем експресивних глаголских префикса и са њима спојивих основа функционише и на тај начин долази до решења не само појединачних етимолошких проблема него и до теоријски релевантних закључака. Ова књига је свакако узор и по начину на који је грађа изложена, по методологији, прецизности и техничкој уређености. Зато је ова књига занимљива и корисна и за оног ко није уско специјализован за дијахронијске, нарочито, етимолошке проблеме.

Марина Сјасојевић